

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشبران؛ چالش‌ها و الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

تبیین و تحلیل نقش حکومت در تحقق حقوق شهروندی به عنوان پیشبران الگوی پیشرفت در جامعه اسلامی ایران

رشید تقوایی ابریشمی^۱

چکیده

امروزه یکی از پرکاربردترین مقررات جاری در کشورهای توسعه یافته و موفق، ضوابط مربوط به حقوق اجتماعی افراد می باشد که از تکالیف به حق هر حکومت، ارج نهادن به این حقوق و اجرای بی نقص آن است. رعایت حقوق شهروندی یکی از مهمترین جلوه های تحقق حقوق اجتماعی است، بنابر این، ایجاد و نهادینه کردن اخلاق و حقوق شهروندی برای جامعه اسلامی ضرورتی اساسی دارد. حال این سوال مطرح است که نقش و عملکرد قوای حکومتی و دولت در تحقق حقوق شهروندی چه مختصاتی دارد؟ هدف از این پژوهش تبیین و تحلیل نقش مستقیم حکومت در تحقق حقوق شهروندی و ارزیابی اجمالی عملکرد قوای حکومتی در این حوزه می باشد. همچنین برابر مستندات علوم جامعه شناسی بر این باوریم که رعایت این قبیل قواعد پیشرفت جامعه متبوع را به دنبال دارد. بدین وصف در این پژوهش که ماهیت تحلیلی و همچنین توصیفی پیمایشی دارد علاوه بر تحلیل نظری موضوع، ۳۰۰۰ نفر از میان افراد دارای سن قانونی و اهلیت استیفا با سطح تحصیلاتی متفاوت در حوزه جغرافیایی چهار کلانشهر، بعنوان جامعه نمونه آماری از طریق پاسخ به پرسشنامه کتبی مورد نظرسنجی و ارزیابی قرار گرفته اند، یافته های این نظر سنجی مبین عملکرد دولت در سطح متوسط با میل جزئی به منفی است. باید توجه داشت که رعایت حقوق شهروندی فرآیندی است که باید آن را همچون هدفی اساسی در نظر گرفت، این انتظار که بسط عدالت و رعایت حقوق شهروندی خود به خود حاکم گردد انتظاری کاملاً بیهوده است و نتیجه منفی آن انفعال و کنار گذاشتن اندیشه و ابتکار برای اجرای موفق تر و منسجم تر حقوق شهروندی است.

واژگان کلیدی: شهروند، حقوق شهروندی، دستگاه های اجرایی کشور، عدالت اجتماعی، الگوی پیشرفت اسلامی

۱ - مقدمه

بنی آدم اعضای یکدیگرند
که در آفرینش ز یک گوهرند
چو عضوی ببرد آورد روزگار
دگر عضوها را نماند قرار (سعدی)

امام صادق (علیه السلام): مومن برادر مومن است، همچون یک بدن که عضوی ببرد آید، در سایر اعضا نیز احساس درد می کند، همچنین روح دو برادر مومن از یک روح است (اصول کافی، ج ۲، ص ۱۳۳).

^۱ کارشناس حقوق ثبتی - دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی

کارمند دادگستری خراسان رضوی
Rashid.taghvaei@gmail.com

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی شرف؛ الگوی شرف؛ پیشران؛ چالش‌ها و الزامات تحقق؛ بیست و دومین و بیست و سومین خردادماه ۱۳۹۸

بشر از آغاز خلقت اهداف بزرگی را دنبال نموده است، استیلا به این اهداف، اثرات خود را به وضوح بر جای می‌گذارد و موجبات رشد و تعالی اجتماعی و انسانی را فراهم می‌آورد. زنجیره اهداف بشر که عموماً اهدافی اجتماعی و انسانی است عضوی جدا ناشدنی از مقوله ارتباطات اجتماعی می‌باشد، اجتماعات می‌تواند در ابعاد متفاوتی ظهور یافته و مورد بررسی قرار گیرد، یکی از متداول‌ترین این اجتماعات، اجتماعات شهروندی است که عموماً افراد مستقر در یک حوزه شهری را شامل می‌گردد. در صدهای اخیر این قبیل اجتماعات به نسبت، ظهور جدی تری پیدا کرده‌اند، روز به روز بر جمعیت شهرها افزون و یکی پس از دیگری عنوان کلانشهر را کسب نموده‌اند. افراد در اجتماعات شهری با عنوان شهروند ارتباطات و تعاملات گسترده‌ای با محیط پیرامون خود، و در راس آن دیگر اعضای جامعه برقرار می‌کنند، با این حال سلیق فردی و گرایش‌های متفاوت فرهنگی، جهات و اهداف مختلفی را برای آنها معین نموده است. در میان ارتباطات و تعاملات گسترده و بعضاً پیچیده، گاهی تضاد و تعارضاتی بروز میکند که عموماً ناشی از کمبود اطلاعات و عدم آشنایی افراد با حقوق و تکالیف خود و طرف مقابل می‌باشد، بخش قابل توجهی از این تعارضات با توجه به ضوابط و چارچوب گسترده و منعطف در ارتباطات و تعاملات اشخاص به چشم می‌خورد، لکن تعارضاتی که بخشی از آن معطوف به دستگاه‌های اجرایی کشور می‌باشد فراوان و موجب بروز مشکلات و اختلافاتی هرچند جزئی، ولی غیر قابل اغماض در نظام جمهوری اسلامی ایران می‌گردد. کشورها با توجه به نظام حاکمیتی، قانون اساسی، فرهنگ و مذهب، شرایط سیاسی و اقتصادی و... سعی در حل تعارضات به شیوه‌های گوناگون دارند که از اهم این روش‌ها میتوان به قانونگذاری و تعیین ضوابط و مقررات جامع و کامل اشاره نمود. در ایران قوانین مدونی در حوزه‌های متفاوت به تفکیک موضوع جاری است که با هدف بسط عدالت و حفظ حقوق اعضای جامعه وضع و منتشر گردیده است. تمدن ایران از دیرباز دایره دار فرهنگ غنی و پیشرو در اقدامات اقواگر و راشد بوده است، از جمله این اقدامات تاثیرگذار تدوین منشور حقوق شهروندی است که به تنظیم روابط و تعیین حقوق شهروندان می‌پردازد به گونه‌ای که اهتمام جدی بر بهبود عالی روابط اجتماعی در آن کاملاً ملموس می‌باشد، لازم بذکر است که مبنا و اساس حقوق شهروندی از اخلاق شهروندی نشأت گرفته است. موجب مسرت و افتخار همه ایرانیان است که اولین منشور حقوق بشر در جهان، در سال ۵۳۸ قبل از میلاد به فرمان پادشاه وقت ایران (کوروش کبیر) بر کتیبه‌ای استوانه‌ای شکل و به خط میخی حک و درج گردیده است و این خود بیانگر فرهنگ متعالی و اصالت بنیادین تمدن و تاریخ ایران زمین می‌باشد. جمهوری اسلامی ایران با تکیه بر دموکراسی جمهوری و آموزه‌های اسلام ناب محمدی همواره پیشرو در رعایت حقوق در تمامی سطوح جهان (داخلی و بین‌المللی) بوده است و کوچکترین نقصی از آن پذیرفته نبوده و نخواهد بود. تمام تلاش مردم و مسئولین در جهت رشد و بالندگی ایران به عنوان جامعه‌ای نمونه و برتر در سطح جهان می‌باشد. منشور حقوق شهروندی خود نمونه‌ای بارز از اعتلای فرهنگ و شان انسانی در ایران می‌باشد.

۲- حکومت و حقوق شهروندی

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی: شرفیت؛ الگوی شرفیت؛ پیشران؛ چالش‌ها و الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

در این بخش به بررسی رویکرد دستگاه‌های اجرایی کشور نسبت به رعایت حقوق شهروندی و انتظارات آشکار برآمده از متن منشور می‌پردازیم.

در جمهوری اسلامی ایران که سابقه تشکیل آن به پس از پیروزی انقلاب در بهمن ماه ۱۳۵۷ باز میگردد دستگاه‌های اجرایی و حکومتی کشور عملکرد متفاوت و تکامل یافته‌ای نسبت به قبل از انقلاب در پیش گرفته‌اند. علیرغم نواقص و نقاط ضعف موجود همواره تلاش دولتمردان در دستگاه‌های اجرایی بر تسهیل امور و اعتلای عملکرد بوده است و با ایده‌هایی نوین مانند ارائه خدمات غیر حضوری و دولت الکترونیک (ماده ۳۴ منشور حقوق شهروندی، ۱۳۹۵) و ارائه خدمات در شعب و تدوین نظام پیگیری و پاسخگویی و... سعی در افزایش بهره‌وری همه‌جانبه داشته‌اند.

بر اساس منشور حقوق شهروندی تدوین و ابلاغ شده در آذر ماه ۱۳۹۵ توسط ریاست وقت جمهوری اسلامی ایران (آقای حسن روحانی) نهادهای اجرایی کشور (دولت) باید بر اساس موازین و مقررات مطروحه در این منشور مبادرت به ارائه خدمات نمایند و همواره مورد پایش و ارزیابی قرار گیرند. رئیس جمهور در بخش اول (منشور حقوق شهروندی، ۱۳۹۵) منشور حقوق شهروندی برخی از اقدامات و وظایف دولت را به شرح ذیل اعلام می‌دارد:

الف- اعلام میکنم دولت با همکاری سایر قوا و ارکان حاکمیت در حدود صلاحیت‌ها، منابع و امکانات و در چارچوب قانون اساسی نسبت به موارد زیر اقدام میکند:

۱. آگاهی بخشی، ظرفیت‌سازی و ارتقای فرهنگ عمومی و افزایش حساسیت، تعهد و مهارت کارگزاران نهادهای دولتی و غیردولتی در صیانت از حقوق شهروندی؛
۲. تشویق، حمایت و جلب مشارکت افراد، متخصصان، تشکل‌ها و نهادهای مدنی و خصوصی برای ارتقای فرهنگ عمومی و گسترش مطالبات همگانی و مقابله با هرگونه تعرض به حقوق شهروندی؛
۳. توجه به اصل عدم تبعیض و تساوی همه افراد و گروه‌ها در برابر قانون بدون هرگونه ملاحظه‌ای از قبیل جنسیت، قومیت، مذهب و گرایش‌های سیاسی-اجتماعی و پیگیری اجرای این اصل از سوی سایر قوا و نهادها؛
۴. اهتمام به مصادیق اصل کرامت انسانی و پیگیری اجرای آن از سوی قوای سه‌گانه و نهادها؛ از جمله منع شدید هرگونه توهین یا برخورد تحقیرآمیز از سوی مقامات و مأموران با مردم؛
۵. تدوین آیین‌ها و روشهای غیر قضایی برای مقابله با نقض حقوق شهروندی با هدف طرح آسان اعتراضات و شکایات و رسیدگی در کمترین زمان ممکن؛
۶. گسترش مطالعات و بررسی‌های علمی و کاربردی به منظور شناسایی چالش‌ها و موانع فراروی تحقق حقوق شهروندی و یافتن راهکارهای عملی در نظام حقوقی ایران و انجام اقدامات اصلاحی و جبرانی؛
۷. تدوین شاخص‌های کمی و کیفی به منظور پایش و ارزیابی فعالیت همه دستگاه‌های اجرایی در حوزه حقوق شهروندی؛

۸. حمایت از نظارت عمومی به ویژه از طریق نهادها و رسانه‌های همگانی در شناسایی، نقد و تحلیل زمینه‌های نقض حقوق شهروندی و صیانت فضای رسانه‌ای کشور به ویژه رسانه‌هایی که از بودجه عمومی استفاده میکنند در برابر

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی شرف؛ الگوی شرف؛ پیشران؛ چالش‌ها و الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

اقدامات غیر اخلاقی و غیر مسئولانه، دروغ پراکنی، اتهام زنی، هجو، تمسخر و پرخاشگری در جهت خدشه دار کردن کرامت و حیثیت و حرمت اشخاص؛ .

۹. برنامه ریزی و تلاش مستمر در همکاری با دیگر قوا و دستگاه‌های حاکمیتی، مراجع عمومی و نهادهای غیردولتی برای ایجاد هماهنگی و انسجام در رعایت حقوق شهروندان و یافتن راهکارهای قانونی مناسب؛ .

۱۰. پیشگیری از ایجاد زمینه‌های نقض حقوق شهروندی به ویژه نقض‌های نظام مند و مکرر با استفاده از حداکثر امکانات قوه مجریه و با همکاری سایر قوا و نهادهای عمومی و مدنی؛ .

۱۱. التزام مدیران و مسئولان اجرایی به رعایت حقوق شهروندی در همه برنامه ریزی‌ها، سیاست گذاری‌ها، تصمیمات و اقدامات؛ .

۱۲. برخورد قانونی با سوءاستفاده از قدرت در تعرض به حقوق شهروندی .

۳- تکریم و برابری انسانی

بخشی از دغدغه‌های نهاد های حکومتی و اجرایی حفظ احترام و تکریم ارباب رجوع می باشد که می بایست سرلوحه خدمت رسانی به مراجعین در هر نهاد باشد، تحقق این امر رضایت و حمایت جامعه را در پی داشته و پشتوانه مستحکم و موجب اقتدار حکومت می گردد . نهاد های اجرایی با تعیین خط مشی و چارچوب ارتباطات و تعاملات با مراجعین نسبت به اختصاص رویه منطقی و تکریم مجدانه ارباب رجوع اقدام و با اختصاص بخش هایی به تدوین، نظارت و اجرای این امر، مانند بخش روابط عمومی و حراست و . . . سعی در بهبود عملکرد خود دارند . با این اوصاف به ندرت، شاهد برخورد هایی دور از انتظار از بخش های متفاوت نهاد های اجرایی کشور هستیم، گاه در هسته های مدیریتی و گاه در سطوح میانی و سطح پایانی . علیرغم روند کاهشی بروز چنین ناملیماتی، با توجه به انتظارات به حق مراجعین، اندک خطا، قابل پذیرش نبوده و باید اصلاح گردد . توجه عمیق این منشور بر حفظ کرامت و برابری انسانی مبین حساسیت بالا در تکریم شهروندان و رفع تبعیض ناروا می باشد، این رویکرد، تحقق عدالت اجتماعی را در پی داشته و موجبات رشد و بالندگی هر چه بیشتر نظام جمهوری اسلامی ایران را فراهم می آورد . بر اساس ماده ۷ منشور حقوق شهروندی : شهروندان از کرامت انسانی و تمامی مزایای پیش بینی شده در قوانین و مقررات به نحو یکسان بهره مند هستند . نظام شهروندی به معنای واقعی آن، برخورداری عموم اعضای جامعه از حقوق و تکالیف برابر است؛ به گونه ای که هیچ تبعیضی از لحاظ سیاسی، اجتماعی و حقوق مدنی میان افراد جامعه وجود نداشته باشد . در باب مسئولیت شهروندان اسلامی، پیامبر اکرم (ص) در بیان گهرباری می فرمایند : « الا کلهم راع و کلهم مسؤول عن رعیتة » در همین زمینه در اسلام هر جا صحبت از رعیت شده، مراد همان حقوق شهروندی امروزی است (وردی نژاد، ۱۳۷۷) . پیرو مشی عدالت گرا و بسط عدالت اجتماعی و معیشتی و کاهش فاصله طبقاتی در ماده ۸ این منشور آمده است : اعمال هرگونه تبعیض ناروا به ویژه در دسترسی شهروندان به خدمات عمومی نظیر خدمات بهداشتی و فرصت های شغلی و آموزشی ممنوع است . دولت باید از هرگونه تصمیم و اقدام منجر به فاصله طبقاتی و تبعیض ناروا و محرومیت از حقوق شهروندی، خودداری کند . اشخاص در خلال

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی شرف؛ الگوی شرف؛ پیشران؛ چالش‌ها و الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

حیات اجتماعی خود همواره درصدد افزایش اعتبار و حیثیت خود می‌باشند، کمیت و کیفیت این حیثیت و اعتبار ارتباط مستقیم با عزت و کرامت انسانی و همچنین اقتدار و توانایی‌های متفاوت افراد دارد. حفظ این اعتبار و حیثیت از جانب دستگاه‌های اجرایی در چارچوب منشور موکد توصیه گردیده است، به موجب این حساسیت در ماده ۹ منشور حقوق شهروندی بیان میدارد: حیثیت و اعتبار شهروندان مصون از تعرض است. هیچ شخص، مقام یا رسانه‌ای به ویژه آنهایی که از بودجه و امکانات عمومی استفاده میکنند نباید با رفتار یا بیان اهانت آمیز نظیر هجو و افترا، حتی از طریق نقل قول، به اعتبار و حیثیت دیگران لطمه وارد کند.

۴- آزادی و سلامت انتخابات

در عموم جوامع بشری دموکراسی و رعایت حقوق اکثریتی دارای اهمیت بسیار بالایی می‌باشد به نحوی که نقش پررنگی در پایداری جوامع به حقوق بشر ایفا میکند. از انتظارات به حق اعضای جامعه می‌توان به مطالبه سلامت انتخاباتی و اجرای اصول دموکراسی اشاره نمود. در بسیاری از جوامع تاثیر گذاری نظام مستقر در انتخابات، اخص انتخابات حکومتی و در راس آن انتخابات ریاست جمهوری و دولت کاملاً مشهود است که از آن به عنوان نقطه ضعف یاد می‌گردد، از این رو در منشور حقوق شهروندی به این موضوع توجه زیادی گردیده و در قالب چهار ماده مستقل به آن پرداخته است. ماده ۱۷ منشور بیان میدارد: تصمیمات، اقدامات یا اظهارات مقامات و مسئولان دولتی، عوامل اجرایی و نظارتی و مأمورین نظامی، انتظامی و امنیتی پیش از انتخابات، در جریان بررسی شرایط نامزدهای انتخاباتی و پس از انتخابات باید کاملاً شفاف، بی طرفانه و قانونمند باشد به گونه‌ای که حتی شائبه تقلب یا تخلف، یا حمایت از نامزد یا نامزدهای خاص به وجود نیاید. « همانطوری که مکرر معروض کرده‌ام و سایرین هم گفته‌اند، انتخابات در انحصار هیچ کس نیست، نه در انحصار روحانیون است، نه در انحصار احزاب است، نه در انحصار گروه‌ها است، انتخابات مال همه مردم است، مردم سرنوشت خودشان دست خودشان است و انتخاب برای تحصیل سرنوشت شما ملت است (صحیفه امام، ۱۳۸۵) ».

۵- اداره شایسته و حسن تدبیر

بر اساس ماده ۱۹ منشور حقوق شهروندی، شهروندان از حق اداره شایسته امور کشور و حسن تدبیر مسئولین و کارکنان نهاد های دولتی کشور برخوردارند، لذا ضرورت فعالیت مدیران و مامورانی مدبر و شایسته در نهاد های اجرایی، موثر و موجب کار آمدی هر چه بیشتر دولت می‌گردد. رعایت شفافیت، عدالت، انصاف، قانون مداری، انضباط، پاسخگویی، دقت و پشتکار، تعهد به نظام و حفظ و صیانت از منابع و منافع عمومی و... بخشی از ویژگی های ماموران شایسته می‌باشد که همواره رعایت حقوق و احترام به مردم را سر لوحه خدمت رسانی خود به مردم می‌دانند. ماده ۲۰ منشور حقوق شهروندی بیان می‌دارد: حق شهروندان است که امور اداری آنها با رعایت قانون، بی طرفانه و به دور از هرگونه منفعت جویی یا غرض ورزی شخصی، رابطه خویشاوندی، گرایش های سیاسی و پیش داوری، در زمان معین و متناسب رسیدگی

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی شرفیت؛ الگوی شرفیت؛ پیشران؛ چالش‌ها و الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

و انجام شود. شهروندان محق در رصد فعالیت های قوای اجرایی کشور می باشند و می توانند در مراجع صالح رسیدگی به مطالبه حقوق تضییع شده خود بپردازند، چونان که در مواد ۲۱ و ۲۲ و ۲۳ منشور حقوق شهروندی آمده است:

۲۱- حق شهروندان است که چنانچه تصمیمات نهادهای اداری و یا کارکنان را خلاف قوانین و مقررات بدانند، از طریق مراجعه به مراجع اداری و قضائی صالح، تقاضای احقاق حق کنند.

۲۲- حق شهروندان است که از تصمیمات و اقدامات اداری که به نوعی حقوق و منافع مشروع آنها را تحت تأثیر قرار میدهند، آگاه شوند.

۲۳- مقامات و مأموران اداری باید در روابط خود با شهروندان پاسخگو و قابل دسترس باشند و چنانچه درخواستی را رد کنند باید حسب تقاضا، به صورت مکتوب پاسخ داده و حداکثر راهنمایی را در چارچوب صلاحیت های خود ارائه نمایند.

شهروندان خواهان دولتی شایسته و توانمند و متعهد هستند، در منشور حقوق شهروندی نیز بر این حق صحه گذاشته شده است و در ماده ۲۴ منشور این موضوع تاکید گردیده است: حق شهروندان است که از دولتی برخوردار باشند که متعهد به رعایت اخلاق حسنه، راستگویی، درستکاری، امانتداری، مشورت، حفظ بیت المال، رعایت حق الناس، توجه به وجدان و افکار عمومی، اعتدال و تدبیر و پرهیز از تندروی، شتاب زدگی، خودسری، فریب کاری، مخفی کاری و دستکاری در اطلاعات و پذیرفتن مسئولیت تصمیمات و اقدامات خود، عذرخواهی از مردم در قبال خطاها، استقبال از نظرات مخالفین و منتقدین و نصب و عزل بر مبنای شایستگی و توانایی افراد باشد.

۶- آزادی اندیشه و بیان

همانطور که در سطر پایانی ماده ۲۴ منشور حقوق شهروندی تاکید بر انتقاد پذیری گردیده، در ماده ۲۸ همین منشور نیز اختصاصاً به آن پرداخته است: شهروندان از حق نقد، ابراز نارضایتی، دعوت به خیر، نصیحت در مورد عملکرد حکومت و نهادهای عمومی برخوردارند. دولت موظف به ترویج و گسترش فرهنگ انتقاد پذیری، تحمل و مدارا است.

بعد مدنی حقوق شهروندی: این حقوق شامل موارد متعددی است؛ مثل حق آزادی، مصونیت از تعرض، آزادی بیان، آزادی مذهب، برابری در برابر قانون، ممنوعیت تبعیض بر اساس جنس، نژاد، منشأ ملی یا زبانی، حمایت از شخص در برابر اقدامات غیرقانونی دولت مثل حبس (غیرقانونی) یا کار اجباری (گلدوزیان، ۱۳۸۵)

۷- حفظ و نشر اطلاعات

دولت و نهاد های اجرایی موظف به رعایت چارچوب ویژه حفظ و نشر اطلاعات می باشند. این چارچوب تعیین کننده ضوابط محرمانگی، ضوابط نشر و . . . می باشد. در منشور حقوق شهروندی، در مواد ۳۰ و ۳۱ مختصراً به این موضوع پرداخته است:

۳۰- حق شهروندان است که به اطلاعات عمومی موجود در مؤسسات عمومی و مؤسسات خصوصی ارائه دهنده خدمات عمومی دسترسی داشته باشند. همه دستگاهها و نهادها موظف به انتشار مستمر اطلاعات غیر طبقه بندی شده و موردنیاز جامعه میباشند.

۳۱- حق شهروندان است که به اطلاعات شخصی خود که توسط اشخاص و مؤسسات ارائه دهنده خدمات عمومی جمع آوری و نگهداری میشود دسترسی داشته باشند و در صورت مشاهده اشتباه، خواستار اصلاح این اطلاعات گردند، اطلاعات خصوصی مربوط به افراد را نمی توان در اختیار دیگران قرار داد، مگر به موجب قانون یا با رضایت خود افراد.

۸- اقتصاد شفاف و رقابتی

عموم شهروندان هر جامعه متفقاً مخالف وجود رانت اقتصادی و ایجاد نابرابری های اقتصادی و مادی هستند. گستره وسیع فعالیت های اقتصادی که با روندی رو به رشد همراه است دارای ابعادی بسیار وسیع و حساسیت فراوان می باشد. امروزه عمده دغدغه عموم حاکمیت ها در جهان موضوع اقتصاد و تحقق اهداف اقتصادی می باشد. سیاست های اجرایی اقتصادی تاثیر مستقیم بر شرایط معیشتی و رشد کشور دارد. برآیند شرایط و سیاست های نظام اقتصادی، در قالب مواردی از قبیل تورم و رکود اقتصادی، میزان صادرات و واردات، میزان تولید خالص و ناخالص ملی، اشتغال و سطح رفاه شهروندان و . . . بروز و ظهور می یابد. گاه عدم شفافیت و وجود رانت های اقتصادی موجب اختلال در نظام اقتصادی و در پی آن سلب اعتماد شهروندان می گردد. وجود فساد مالی در هر حکومت موجب افزایش نارضایتی و کاهش اعتماد مردم آن جامعه نسبت به حکومت و مسئولین حکومتی می گردد، ماده ۶۸ منشور حقوق شهروندی در این رابطه بیان می دارد: شهروندان در حق دستیابی به فرصت های اقتصادی و امکانات و خدمات عمومی و دولتی برابرند. انعقاد قراردادهای و پیمان های بخش عمومی و دولتی با بخش خصوصی و اعطای هر نوع مجوز در حوزه اقتصادی به شهروندان باید با رعایت قوانین و مقررات مربوط و رقابت منصفانه در دستیابی به فرصتها و امکانات انجام شود.

حقوق اقتصادی - اجتماعی که از آن به « عضویت کامل در عرصه اجتماعی جامعه » نیز تعبیر شده است و مواردی همچون حق مالکیت، حق کارکردن، برابری در فرصت های شغلی، حق بهره مندی از خدمات اجتماعی - بهداشتی، بهره مندی از تأمین اجتماعی و استاندارد زندگی متناسب برای شخص و حمایت از شخص در مواقع بیکاری، پیری و از کار افتادگی را در بر می گیرد (گلدوزیان، ۱۳۸۵).

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی شرفت؛ الگوی شرفت؛ پیشران؛ چالش‌ها و الزامات تحقق؛ بیت و دووم و بیت و سوم خردادماه ۱۳۹۸

در کشورهایی که بخشی از اقتصاد (منابع) در اختیار دولت و حاکمیت می باشد، شهروندان ناظر بر عملکرد اقتصادی و محق در بررسی عملکرد دولت به طرق مختلف مشروع و قانونی می باشند، مردم مالک اموال عمومی (بیت المال) و در آن ذینفع می باشند، طبق ماده ۶۹ منشور حقوق شهروندی: حق شهروندان است که از فرایند وضع، تغییر و اجرای سیاستها، قوانین و مقررات اقتصادی اطلاع داشته باشند و نظرات خود را به اطلاع مرجع تصویب کننده برسانند و با فاصله زمانی مناسب از اتخاذ تصمیمات متفاوت با سیاست ها و رویه های پیشین مطلع شوند تا بتوانند خود را برای وقوع تغییرات آماده کنند و پس از اتخاذ تصمیم و برای رعایت اصل شفافیت، شهروندان حق دارند با اطلاع رسانی عمومی از تصمیمات آگاهی یابند.

بر فعالیت های اقتصادی خرد و کلان دولت ضوابطی مسلط می باشد که باید بر مبنای آن اقدامات لازم صورت گیرد، از جمله این ضوابط، شفافیت و عدالت در برگزاری و نشر اطلاعات مزایادات و مناقصات می باشد، ماده ۷۰ منشور حقوق شهروندی بیان می دارد: حق شهروندان است که به صورت برابر و با شفافیت کامل از اطلاعات اقتصادی و از جمله اطلاعات مربوط به برگزاری مزایادات و مناقصات مطلع شوند.

امنیت سرمایه گذاری نیز تاثیر مستقیمی بر رشد و بالندگی اقتصادی یک جامعه دارد، چرا که در کشور زمینه ساز جذب منابع خارجی و به کارگیری منابع داخلی می شود، وجود فضای امن جهت سرمایه گذاری بر اساس رابطه ای مستقیم، ریسک و خطر پذیری سرمایه گذاری را کاهش و موجب ایجاد ثبات در نظام اقتصادی می شود. به عنوان مثال کشور سوئیس به عنوان کشوری با امنیت مطلوب جهت سرمایه گذاری، نقش بسزایی در جذب منابع مالی از سراسر جهان دارد و نظام بانکی قدرتمند، منسجم و امنی را در خدمت سرمایه گذاران قرار داده است. به موجب ماده ۷۱ منشور حقوق شهروندی: دولت فضای قانونمند، شفاف و رقابتی منصفانه را برای انجام انواع فعالیتهای اقتصادی شهروندان و امنیت سرمایه گذاری آنها تضمین میکند. دولت برای ایجاد اقتصادی پویا، امن و منظم باید مبادرت به اعمال سیاست هایی موثر و مفید نماید، چرا که امروزه نمی توان از نقش بسیار پر رنگ نظام اقتصادی در اداره کشور چشم پوشید، بدین منظور دولت با اقدامات و انجام وظایف قانونی خود به بهترین شکل می تواند به موفقیت دست یابد، ماده ۷۲ منشور حقوق شهروندی مبین بخشی از این اقدامات و وظایف می باشد: دولت به منظور تأمین حقوق اقتصادی شهروندان و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی، شرایط لازم در خصوص تأمین امنیت سرمایه گذاری، ساده سازی، صراحت و ثبات در تصمیمات اقتصادی، گسترش مناسبات و پیوندهای منطقه ای، ایجاد تمهیدات لازم را برای حضور فعالان اقتصادی ایران در بازارهای جهانی، حمایت از نوسازی و تجهیز بنگاه های تولیدی به دانش روز، تنظیم هدفمند صادرات و واردات، مقابله با جرائم سازمان یافته اقتصادی، پولشویی و قاچاق کالا و ارز فراهم میکند.

- موارد ذکر شده و استنادات به منشور حقوق شهروندی بخشی از شرح وظایف نهاد های اجرایی (دولت) در قبال شهروندان می باشد که در زمره حقوق شهروندی قرار گرفته است. موارد ذکر شده معطوف بر برخورد نهاد های اجرایی با شهروندان می باشد که بی شک رعایت هر چه بیشتر موارد یاد شده بر سرعت پیشرفت و اعتلای کشور می افزاید و گامی موثر در جهت تسهیل و تسریع امور می باشد.

۹ - روش پژوهش

با بررسی موارد ذکر شده مربوط به منشور حقوق شهروندی با بخشی از وظایف نهاد های اجرایی کشور آشنا شدیم که بر اساس آن مبادرت به جمع آوری اطلاعاتی از طریق نظرسنجی در غالب پرسشنامه الکترونیک با استفاده از فضای مجازی اینترنتی (Telegram bot) نموده ایم . گردآوری اطلاعات به تفکیک جنسیت، سن، شغل، تحصیلات و حوزه جغرافیایی بر اساس خود اظهاری شرکت کنندگان در نظرسنجی صورت گرفته است . جامعه آماری مورد نظر شامل کلیه افراد دارای سن قانونی و دارای اهلیت تمتع و استیفا و همچنین دارای تحصیلات بیشتر از سوم راهنمایی (سیکل) در حوزه جغرافیایی چهار کلانشهر تهران، مشهد، اصفهان و تبریز می باشد که از میان آنان ۳۰۰۰ نفر به عنوان جامعه نمونه آماری بصورت تصادفی انتخاب شده اند . پرسشنامه مورد آمایش شامل ۵ سوال زیر میگردد که هر سوال دارای پنج گزینه پاسخ انتخابی : خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم می باشد . با توجه به نتایج، داده های آماری به تفکیک متغیر جنسیت، سن، اشتغال، تحصیلات و موقعیت جغرافیایی مورد ارزیابی و در پایان نتایج بصورت جزئی و کلی مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است .

۱۰ - سوالات

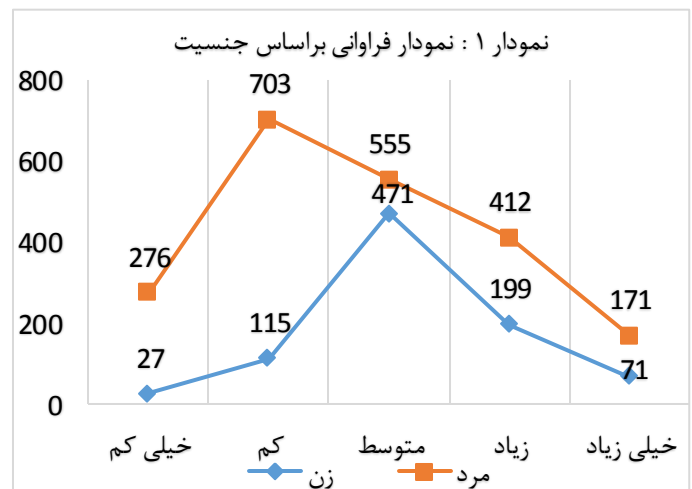
- ۱- به نظر شما رعایت اصل تکریم و حفظ احترام شهروندان در دستگاه های اجرایی کشور، چه میزان رضایت بخش است ؟
خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم
- ۲- به نظر شما رعایت اصل عدالت در خدمات اجتماعی و عدم تبعیض در دستگاه های اجرایی کشور، چه میزان رضایت بخش است ؟
خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم
- ۳- به نظر شما رعایت اصل اداره شایسته کشور و حسن تدبیر در امور و تصمیمات در دستگاه های اجرایی کشور، چه میزان رضایت بخش است ؟
خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم
- ۴- به نظر شما رعایت اصل شفافیت اقتصادی و وجود فضای رقابتی در دستگاه های اجرایی کشور، چه میزان رضایت بخش است ؟
خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم
- ۵- به نظر شما رعایت اصل آزادی اندیشه و آزادی بیان شهروندان در دستگاه های اجرایی کشور، چه میزان رضایت بخش است ؟
خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۱۱ - یافته های نظرسنجی

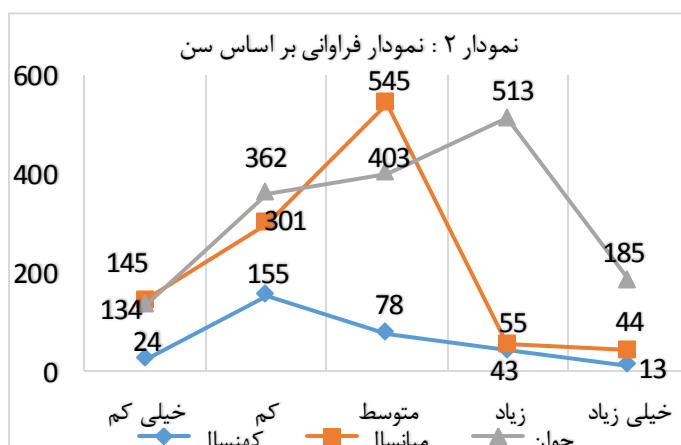
هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشران با؛ چالش با الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

بر اساس ارزیابی صورت گرفته ۷۰/۵۷ درصد با فراوانی ۲۱۱۷ نفر از جامعه نمونه را مردان و ۲۹/۴۳ درصد با فراوانی ۸۸۳ نفر را زنان تشکیل داده اند. با توجه به نسبت جنسیتی جامعه نمونه، دو گروه جنسیتی بر خلاف یکدیگر ارزیابی، و زنان عملکرد دولت در رعایت حقوق شهروندی را متوسط با میل به عملکرد مثبت ارزیابی و مردان عملکرد دولت در رعایت حقوق شهروندی را تا حد زیادی نامطلوب و منفی ارزیابی نموده اند. جدول شماره ۱ درصد فراوانی و همچنین نمودار شماره ۱ بیانگر نتایج حاصله به تفکیک جنسیت می باشد.

	زن	مرد	جمع
خیلی کم	0/90	9/20	10/10
کم	3/83	23/43	27/27
متوسط	15/70	18/50	34/20
زیاد	6/63	13/73	20/37
خیلی زیاد	2/37	5/70	8/07
جمع کل	29/43	70/57	100/00

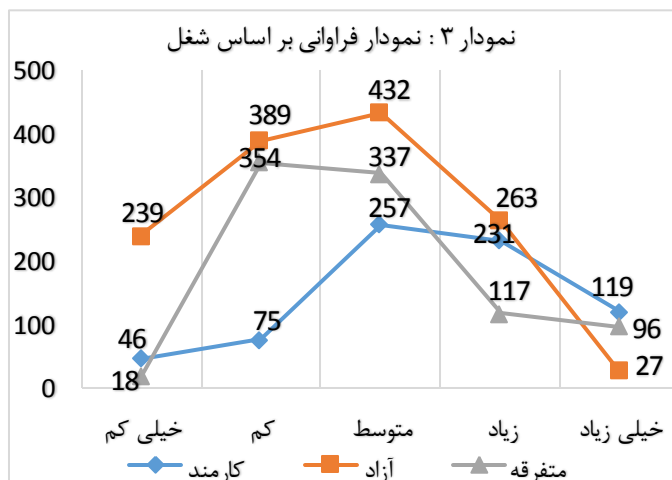
بر اساس تفکیک سنی، از جامعه نمونه ۳۰۰۰ نفری، ۱۵۹۶ نفر در زمره جوانان ۱۸ تا ۳۸ سال و ۱۰۹۰ نفر در زمره میانسالان ۳۸ تا ۵۸ سال و ۳۱۳ نفر در زمره افراد کهنسال ۵۸ تا ۷۸ ساله می باشند. نمودار شماره ۲ گویای رضایتمندی بیشتر جوانان نسبت به افراد میانسال و کهنسال می باشد، در این نمودار که بر اساس جدول شماره ۲ رسم گردیده، میانسالان عملکرد دولت در رعایت حقوق شهروندی را متوسط با میل به منفی ارزیابی نموده اند و کهنسالان نیز اکثرا عملکرد دولت را در رعایت حقوق شهروندی منفی ارزیابی نموده اند

	کهنسال	میانسال	جوان	جمع
خیلی کم	0/80	4/83	4/47	10/10
کم	5/17	10/03	12/07	27/27
متوسط	2/60	18/17	13/43	34/20
زیاد	1/43	1/83	17/10	20/37
خیلی زیاد	0/43	1/47	6/17	8/07
جمع کل	10/43	36/33	53/23	100/00

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشران با، چالش با و الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

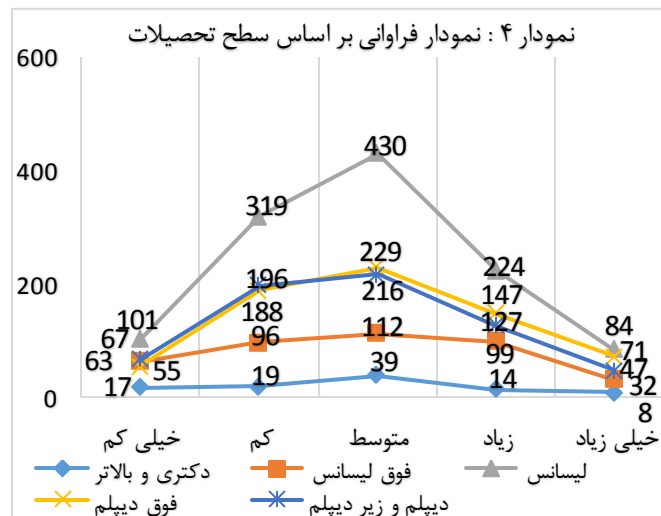
در نمودار شماره ۳ که به میزان فراوانی، بر اساس شغل افراد بر مبنای جدول شماره ۳ پرداخته است، کارمندان که شامل کلیه کارمندان نهادهای اجرایی (دولتی) کشور می باشند کمترین فراوانی معادل ۷۲۷ نفر را به خود اختصاص و افراد دارای مشاغل آزاد که عبارتند از ارائه خدمات، کسب و کارها و فعالیت های شغلی غیر مرتبط به دولت (مشاغل خصوصی) از قبیل شرکت ها، اصناف و . . . بیشترین فراوانی معادل ۱۳۴۹ نفر را به خود اختصاص داده اند، در این میان افرادی نیز در گروه شغلی متفرقه جای گرفته اند که شامل روحانیون، دانشجویان، افراد فاقد شغل و افراد شاغل در نهاد های غیر دولتی مانند نیروهای مسلح و . . . می باشند، این گروه شامل ۹۹۲ نفر می باشد. نمودار شماره ۳ بیانگر نظر مثبت کارمندان و ارزیابی مثبت عملکرد دولت در رعایت حقوق شهروندی توسط این گروه می باشد، در صورتی که اکثریت افراد دارای مشاغل آزاد عملکرد دولت در رعایت حقوق شهروندی را متوسط با میل به منفی ارزیابی نموده اند و همچنین افراد دارای وضعیت شغلی متفرقه عملکرد دولت در رعایت حقوق شهروندی را منفی ارزیابی نموده اند.

	کارمند	آزاد	متفرقه	جمع
خیلی کم	1/53	7/97	0/60	10/10
کم	2/50	12/97	11/80	27/27
متوسط	8/57	14/40	11/23	34/20
زیاد	7/70	8/77	3/90	20/37
خیلی زیاد	3/97	0/90	3/20	8/07
جمع کل	24/27	45/00	30/73	100/00

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشران؛ چالش‌ها و الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

در نمودار شماره ۴ که تفکیک به لحاظ سطح تحصیلات شرکت کنندگان در نظر سنجی انجام گرفته است افراد در پنج شاخه دیپلم و کمتر از دیپلم با فراوانی ۶۵۳ نفر، فوق دیپلم با فراوانی ۶۹۰ نفر، لیسانس با فراوانی ۱۱۵۸ نفر، فوق لیسانس با فراوانی ۴۰۲ نفر، فارغ التحصیلان دوره دکتری با فراوانی ۹۷ نفر طبقه بندی شده اند. این نمودار که بر اساس جدول شماره ۴ رسم شده است نشان می دهد هر پنج گروه به لحاظ تحصیلات، رویه ای نزدیک به یکدیگر داشته و بنا بر اکثریت آراء، عملکرد دولت در رعایت حقوق شهروندی را متوسط با میل به منفی ارزیابی نموده اند، این تمایل به ارزیابی منفی در گروه های اند، این تمایل به ارزیابی منفی در گروه های تحصیلاتی بالاتر بیشتر بروز و ظهور یافته است.

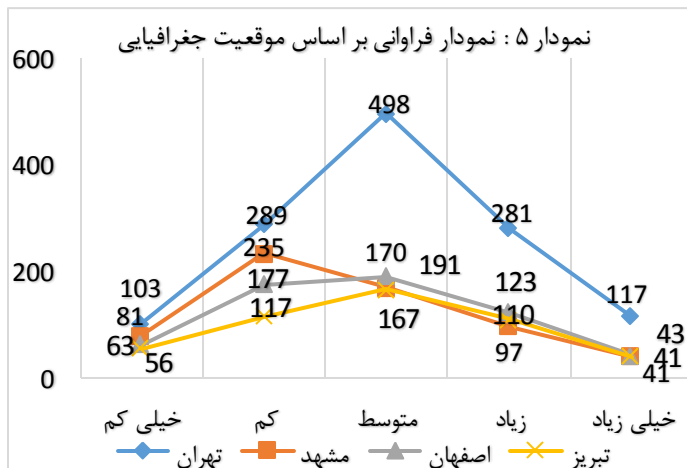
جدول شماره ۴: درصد فراوانی بر اساس سطح تحصیلات

	دکتری و بالاتر	فوق لیسانس	لیسانس	فوق دیپلم	دیپلم و زیر دیپلم	جمع
خیلی کم	0/57	2/10	3/37	1/83	2/23	10/10
کم	0/63	3/20	10/63	6/27	6/53	27/27
متوسط	1/30	3/73	14/33	7/63	7/20	34/20
زیاد	0/47	3/30	7/47	4/90	4/23	20/37
خیلی زیاد	0/27	1/07	2/80	2/37	1/57	8/07
جمع کل	3/23	13/40	38/60	23/00	21/77	100/00

نمودار شماره ۵ ارزیابی فراوانی جغرافیایی افراد شرکت کننده را بر اساس جدول ۵ به تفکیک در چهار گروه به تصویر کشیده است. جامعه نمونه در این پژوهش اعضای خود را از چهار کلانشهر مطرح ایران یعنی تهران با فراوانی ۱۲۸۸ نفر، مشهد با فراوانی ۶۲۴ نفر، اصفهان با فراوانی ۵۹۷ نفر و تبریز با فراوانی ۴۹۱ نفر انتخاب و مورد گزینش قرار داده است.

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی شرف؛ الگوی شرف؛ پیشران؛ چالش‌ها و الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

در این نمودار شرکت کنندگان در شهر تهران به نسبت، عملکرد دولت در رعایت حقوق شهروندی را متوسط با میل اندک به مثبت ارزیابی نموده اند، علیرغم ارزیابی متوسط با میل به مثبت در تهران در سه کلانشهر دیگر (مشهد، اصفهان و تبریز) ارزیابی شرکت کنندگان متوسط با میل اندک به منفی ارزیابی گردیده است.

جدول شماره ۵: درصد فراوانی بر اساس موقعیت جغرافیایی

	تهران	مشهد	اصفهان	تبریز	جمع
خیلی کم	3/43	2/70	2/10	1/87	10/10
کم	9/63	7/83	5/90	3/90	27/27
متوسط	16/60	5/67	6/37	5/57	34/20
زیاد	9/37	3/23	4/10	3/67	20/37
خیلی زیاد	3/90	1/37	1/43	1/37	8/07
جمع کل	42/93	20/80	19/90	16/37	100/00

با توجه به پنج نوع تفکیک صورت گرفته می توان میزان رضایتمندی افراد را با توجه به موقعیت و خصوصیات آنان مورد بررسی قرار داد و نقاط ضعف را مشخص، مرتفع و تقویت ساخت. بر اساس ارزیابی های بعمل آمده مردان به نسبت زنان نارضایتی بیشتری نسبت به رعایت حقوق شهروندی در دستگاه های اجرایی کشور دارند که با توجه به اینکه اکثریت مراجعین به دستگاه های ذیربط را مردان تشکیل می دهند می توان به این نتیجه دست یافت که دید جامع تر و در عین حال واقع بینانه تری نسبت به عملکرد دستگاه های اجرایی کشور دارند، با این حال نباید ارزیابی زنان را نیز نادیده گرفت، باید توجه داشت زنان نیز عملکرد دولت به لحاظ رعایت حقوق شهروندی را متوسط با میل اندک به مثبت ارزیابی نموده اند که این میل اندک را نمیتوان نشانگر رضایت کامل از عملکرد دولت دانست.

با گریزی به نمودار شماره ۲ در می یابیم اکثریت جوانان، که فراوانی نسبی اکثریتی نسبت به سایر گروه های سنی را به خود اختصاص داده اند با نظری مثبت و ارزیابی مطلوب از عملکرد دولت در رعایت حقوق شهروندی در دستگاه های اجرایی کشور، کاملاً بر خلاف قشر میانسال و کهنسال اظهار نظر نموده اند، شاید بتوان ارزیابی منفی میانسالان و کهنسالان را ناشی از شناخت طولانی مدت و بررسی جامع تر و دقیق تر از سیر حکومت ایران در ادوار پیشین و یا شناخت بیشتر از عملکرد سایر حکومت ها و ممالک دانست. با این اوصاف نکته طلایی این بخش را می توان توقع پایین جوانان و به تبع آن اشتیاق و امیدواری به پیشرفت روز افزون کشور دانست.

نوع سوم تفکیک که بر اساس آن ارزیابی صورت گرفته است تفکیک شغلی می باشد که وجه تمایز در آن وضعیت و نوع اشتغال شرکت کنندگان در نظر سنجی می باشد. از میان ۳۰۰۰ نفر شرکت کننده در نظرسنجی کارمندان با فراوانی کمتر نسبت به سایر گروه های شغلی ارزیابی متوسط با میل به مثبت از عملکرد دستگاه های اجرایی کشور در رعایت

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی شرف؛ الگوی شرف؛ پیشران؛ چالش‌ها و الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

حقوق شهروندی داشته اند که ممکن است این ارزیابی مثبت تا حدودی ناشی از تاثیر اشتغال افراد این گروه در نهاد های حکومتی بوده باشد و به نوعی میتوان گفت عملکرد خود را مثبت ارزیابی نموده اند . گروه شاغلین در مشاغل آزاد و خصوصی عملکرد دولت در رعایت حقوق شهروندی را متوسط با میل به منفی ارزیابی نموده اند و همچنین افراد در طبقه مشاغل متفرقه نیز با اختلاف اندک نسبت به گروه مشاغل آزاد عملکرد دولت در رعایت حقوق شهروندی را منفی ارزیابی نموده اند . ارزیابی نسبتا منفی گروه مشاغل آزاد و متفرقه را میتوان ناشی از عدم کامیابی نسبی این دو گروه در فرایند تحقق اهداف در دستگاه های اجرایی دانست، شاید به علت اشرف ناکافی به بروکراسی اداری و یا ضعف سیستمی و . . . که این قبیل موارد نیازمند تدبیر و توجه بیش از پیش دولت و تمهیدات لازم می باشد . احتمالا با توجه به کثرت شرکت کنندگان در دوگروه مشاغل آزاد و متفرقه نسبت به کارمندان و همچنین عدم زینفع بودن مستقیم این دو گروه در دستگاه های اجرایی کشور بتوان بر ارزیابی و نظر این دو گروه تاکید بیشتری داشت .

نمودار شماره ۴ شرکت کنندگان در نظر سنجی را بر اساس سطح تحصیلات طبقه بندی نموده است که با گریزی به آمار بدست آمده میتوان تمامی مقاطع تحصیلی را متفقا دارای ارزیابی متوسط با میل جزئی به منفی ارزیابی نمود . ارزیابی با رویه مشابه در اکثریت گروه های تحصیلی تداعی کننده نکته ای نسبتا مثبت، یعنی عدم تبعیض در میان گروه های تحصیلی در فرایند های اداری و دولتی می باشد، با این حال نمی توان ارزیابی اکثریتی شهروندان نسبت به عملکرد منفی دولت در رعایت حقوق شهروندی را که اساس این پژوهش می باشد نادیده گرفت .

نمودار شماره ۵ نظر شرکت کنندگان در نظرسنجی را که از چهار کلانشهر ایران مورد بررسی قرار گرفته اند به نظم و تفکیک در آورده است . بر اساس نمودار شماره ۵ علیرغم ارزیابی همه گروه ها از عملکرد دولت در حد متوسط، ولی شهروندان تهرانی ارزیابی مثبت تری نسبت به سایر گروه ها داشته و در آمار میل جزئی به مثبت مشهود است و بالعکس آن شهروندان مشهدی در ارزیابی خود با عدم رضایت از عملکرد دولت در رعایت حقوق شهروندی، میل به منفی را در پاسخ نامه ها منعکس نموده اند ، آمار شهروندان اصفهانی و تبریزی نیز همسو با شهروندان مشهدی، میل به منفی را، البته با میل بسیار جزئی ثبت نموده است . با توجه به نتایج بدست آمده می توان ارزیابی مثبت در تهران را ناشی از موقعیت سیاسی و اجتماعی (پایتخت) دانست و علت اصلی آن را نظارت مستقیم و اجرای کامل و دقیق تر سیاست های پاسخگویی و عملکردی دولت دانست، اما در سه کلانشهر دیگر که افراد عملکرد دستگاه های اجرایی را ضعیف تر ارزیابی نموده اند احتمالا ضعف سیستم اداری و پاسخگویی در آن کلانشهرها را به مراتب بیشتر است که بسی جای تامل دارد که سیستم نظارتی و اداری در کل کشور به صورت فراگیر و منسجم حقوق شهروندی مراجعین را ایفا نمی نماید، البته با توجه به عمر کوتاه انتشار منشور جدید حقوق شهروندی و همچنین گستردگی دستگاه های ذیربط در جمهوری اسلامی ایران امید است این ضعف در موقعیت های جغرافیایی متفاوت مرتفع گردد و همه ایرانیان از این حقوق به بهترین شکل بهره مند گردند .

۱۳- آثار رعایت حقوق شهروندی در جامعه و تاثیر آن در پیشبرد الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

بشر از دیرباز همواره حقوق خود و سایرین را محترم می‌داند، رعایت این حقوق ضامن سلامت و پیشرفت روز افزون در هر جامعه می‌باشد. رعایت حقوق شهروندی با تمام جزئیات و به بهترین شکل می‌تواند پیامد های بسیار ارزنده ای داشته باشد، موجب همبستگی و ارتقای فرهنگی جامعه و همچنین اعتماد و همدلی روز افزون میان شهروندان و مسئولین شود. زمانی که موضوعی مثبت در سطوح بالا و مرکزی یک جامعه اعمال و رعایت گردد مطمئنا تاثیرات مثبت خود را بر سطوح زیرین و جزء به جزء آن جامعه می‌گذارد و به تبع یک موضوع منفی می‌تواند آثار منفی جبران ناپذیر و مخربی را بر جای گذارد، بر اساس اکثر پژوهش های علمی پیرامون تاثیر موضوعات مختلف، تاثیر روانی موضوع و یا عملکردی منفی در قیاس با موضوع یا عملکرد مثبت، بسیار بیشتر، عمیق تر و پایدار تر است.

از جمله آثار مثبت تحقق رعایت کامل و بی نقص حقوق شهروندی در دستگاه های اجرایی کشور عبارتند از: کاهش تنش ها و تسریع امور، همدلی و همبستگی اجتماعی، حفظ کرامت و حرمت انسانی، شفافیت و بسط عدالت اجتماعی و اقتصادی و . . . ، افزایش اعتماد متقابل، ترفیع شاخص های سلامت اجتماع و . . . و بطور کلی پیشرفت اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی که جمیع این موارد، طریق و یا پیامد مستقیم و غیر مستقیم تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت می‌باشد.

از جمله آثار منفی عدم تحقق رعایت حقوق شهروندی در دستگاه های اجرایی کشور عبارتند از: بروز تنش ها و تضعیف حقوق افراد، ایجاد فساد اداری و رانت های متفاوت اجتماعی و اقتصادی، هرج و مرج، نابسامانی و ناکارآمدی، تبعیض و نابرابری و . . . ، افزایش بی اعتمادی، کاهش شاخص های سلامت اجتماع و . . . و بطور کلی عدم پیشرفت و حتی پسرفت اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی، که این نتیجه نیز طبعا و برابر اشاره در بند قبل موید عدم کامیابی در تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت است.

۱۴- بحث و نتیجه گیری

نتایج نظر سنجی بطور کلی بیانگر ضعف سیستم اداری دستگاه های اجرایی کشور در رعایت حقوق شهروندی و نارضایتی نسبی شهروندان می‌باشد. البته باید توجه داشت که بر خلاف اشارات متعدد در متن پژوهش، منشور حقوق شهروندی تنها اختصاص به شهروندان کلانشهرها و شهر های بزرگ نداشته و معطوف به همه ایرانیان است. با توجه آمار بدست آمده در این پژوهش علیرغم شناسایی بخشی از نقاط ضعف در اجرای حقوق شهروندی در دستگاه های اجرای کشور، باید به بررسی موانع اجرا و کیفیت اجرا پرداخت. گروه های متفاوت صحنه بر عملکرد متوسط و میانه دولت و میل جزئی به ضعف در اجرا و اعمال حقوق شهروندی در دستگاه های اجرایی کشور داشته اند که با توجه به این میل جزئی به ضعف دولت، می‌توان با تمهیدات و تدابیر مجربان دولت گام های موثری در جهت اعتلای عملکرد مجموعه حکومت، اخص قوه مجریه برداشت. تقویت دستگاه های نظارتی و اعمال منسجم و در عین حال فراگیر ضوابط می‌تواند بسیار

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی شرفیت؛ الگوی شرفیت؛ پیشران؛ چالش‌ها و الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

موثر باشد، همچنین آموزش فراگیر و ایجاد مشوق های موثر، بسیار یاری رسان در تحقق رعایت حقوق شهروندی از جانب کارکنان دستگاه های اجرایی کشور میباشد .

منابع

۱. باقری، لیلا، بررسی اخلاق و حقوق شهروندی در جامعه و انتظار مردم از دولت، فصلنامه اخلاق زیستی، سال چهارم، شماره یازدهم، بهار ۹۳
۲. ثریا رستمی، حقوق شهروندی و آزادی های مشروع، پژوهش نامه فقه اسلامی و مبانی حقوق، پاییز و زمستان ۹۲
۳. صحیفه امام، مجموعه آثار امام خمینی(س) : (بیانات، پیام ها، مصاحبه ها، احکام، اجازات شرعی و نامه ها). تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۵
۴. عاملی، سعیدرضا، تعامل جهانی شدن، تهران، نامه علوم اجتماعی، ۱۳۸۰
۵. فکوهی، ناصر، تقویت اخلاق شهروندی: راهی برای گذار به مردم سالاری مشارکتی، فصلنامه مطالعات اجتماعی ایران، سال سوم. شماره ۲، ۱۳۸۸
۶. گلدوزیان، ایرج، حقوق جزای اختصاصی جرائم علیه تمامیت جسمانی...، تهران : دانشگاه تهران، ۱۳۸۵
۷. معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات معاونت حقوقی ریاست جمهوری، منشور حقوق شهروندی، آذر ماه ۹۵
۸. موسوی، سیدهادی، بررسی جایگاه حقوق شهروندی در نظام حاکمیتی جمهوری اسلامی ایران، کنفرانس بین المللی نقش مدیریت انقلاب اسلامی در هندسه قدرت نظام جهانی (مدیریت، سیاست، اقتصاد، فرهنگ، امنیت، حسابداری)، ۱۳۹۴
۹. وردی نژاد، فریدون، قانون اساسی و حقوق شهروندان، مجموعه مقالات جمهورییت و انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷